

P. 23.

P. 23.

P. 23.

12109
13

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.
- 12.
- 13.
- 14.
- 15.
- 16.
- 17.
- 18.
- 19.
- 20.
- 21.
- 22.
- 23.
- 24.

Index. secundum hoc Volumen contentorum.

1. D. Hamergeri. Observationes Fideles in Systema Marchi.
2. Fasciculus differentiarum Lacrymarum, Vultibus, atque Sepultura
& traditione Christi in Mortem.
3. De Lacrymis. D.
4. De Vultibus.
5. De Sepulchris.
6. De Sepulchris.
7. De Traditione in Mortem & resurrectione in vitam.
8. D. Jos. Oleam & Sylo N. T.
9. Substantiæ de Ritibus primitivæ Ecclesiæ Baptismalibus.
10. D. Jos. Guilielmi Pageni et Legæ Concordia.
11. Eadem de Omnia sententiæ Christi secunde Canon.
12. D. Jos. Meiseri de Libro Vita et facta in eadem inscriptis.
13. Sicuti Penitentia et Fide Denunt.
14. D. Jos. Meiseri. de Peccato in spiritu S.
15. D. Jos. Meiseri. Tractatus de Peccato in spiritu S.
16. Pauli Antonij. Oratio Homiletica in concertatione Francisci Lambertii.
17. Veltbenij Genesi Tentationis Facies.
18. Doycheri de Horrenda Satana Obsessum et ejus Expulsionem.
19. Dentschmanni. de Efficacia Verbi in Actu primo.
20. Jos. Enephi Gerardi de salute infantu ante Baptismum
discedentium.
21. Wiedeburni de Peccato in spiritu S.
22. Niemannii de Distinctione Peccationum in inferis gradibus.
23. Oleam et Peccato Philosophico.
24. Antonij de Harmonia Fidei per justificationem, et gratiam
justi fieri dicitur.

25. Unterricht über Galilei's Verstand.
26. Veltheim's Demonstratio theologica, Haanen in Summo
Tertiois disceptatio computatur, ita ut nulla place fide in
scampis fertat et Johanne enzi pope

2. D. B. V. 3.
DISPUTATIO THEOLOGICA.

DE
EFFICACIA VERBI
DIVINI, IN ACTU
PRIMO.

Quam
In Illustri ad Albim Academia
SUB PRÆSIDIO

Viri Summè Reverendi, Magnifici, Excellentissimi atq; Amplissimi

DN. JOH. DEUTSCHMANNI,
Doctōris consummatissimi, Prof. Primarij

perquam meritissimi, Collegij Theologici Senioris maxi-
mè venerandi, atq; Templi Academici Præpositi vigilan-
tissimi; nec non Alumnorum Electoralium Ephori gravissimi.

Theologi de univēsa Christi Ecclesia, summā meritorum
laude, dudum longèq; Celeberrimi.

*DN. Patroni, Præceptoris, atq; Studiorum suorum Promotoris, piò obse-
quio, observantiâ, omnique filiali amoris & honoris cultu, Parentis locò,
aviter nūm devotissimè, ac sanctissimè colendi, devenerandi.*

Publico Eruditorum examini subijciet

A U C T O R

JOSUA HARRSCHIUS. F. S.

In Auditorio Majori,

Die May, Anno M.DC. XCV.

WITTENBERGÆ, Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE
EFFICACIA VERBI
DIVINI IN ACTU
PRIMO

In hunc in Alberti Accursii
S. Theologiae Magistri

IN FOLIO

DE

EFFECTU

VERBI

DIVINI

IN ACTU

PRIMO

Die 10. April 1700

JESU FORTUNANTE.

Prooemium.

QUoniam multa sint liberali animo digna studiorum genera, tamen inter omnia, quæ ab humano ingenio pertractari solent, studium Theologicum augustissimum esse, gravissimum ac difficillimum, nec in eo, ut in cæteris Facultatibus, quandoque sagacioribus, contingit, ad summum perfectionis gradum aspirare licere, *Auctoritas* confirmat, *Ratio* docet, *Experientia* clamat: *Auctoritatem* quod attinet, ea adeo in propatulo est, ut ulteriori probatione neutiquam egeat. In *Rationes* verò cui inquirere animus, plurimas earum deprehendet, præ cæteris verò eminere videbit: I. *Materia gravitatem*; tractat enim Theologia res non humanæ speculationis, sed Divinæ revelationis; est *una guttula*, ut D. Seneccerus in Cap. 2. Ep. ad Rom. inquit, *Sapientie Dei in verbo revelatae, nedum ejus quæ reservatur nobis revelanda, in vitâ æterna, superat totum Pelagus & Oceanum universum, Rationis, Sæpiæ & Philosophiæ humanæ, modis infinitis, omnem collationem, & proportionem excedentibus.* Tractat Theologia res non sensu externo metiendas, sed fide interna percipiendas; olim videndas in æternitate, quæ hîc absconditæ in mortalitate. II. *Intellectus nostri cæcitate*; Lux enim superna per crea-

tionem in nobis accensa, ita per lapsum amissa & extincta est, ut in rebus spiritualibus simus mentis obtenebrata, obscuratum habentes intellectum, *Epist. IV, 18*. Et quoniam lux illa, prima per verbum in nobis reaccendatur, tamen notitia nostra, utcumque suis gaudeat incrementis, languida & imperfecta manet, donec in aeternam Academiam transvehamur, ubi plenè videnda, quæ hic credenda. III. *Mediorum s: requisitorum difficultatem*; oportet enim Theologiæ studiosum, si non exactè tamen aliquovisqve versatum esse in linguis, ut vocant, originalibus, quibus Spir. S. τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ primùm dictavit, ne videre cogatur oculis aliènis, quod intueri debet propriis; quorum illud titubantiam hoc verò confidentiam gignit. Degustanda est Philosophia cum necessariis partibus, utpotè quæ Theologiæ ceu Regina, humiliter & submissè ancillari debet. Ad sunt oportet Spir. S. χαρῶματα; sine quibus frustraneum est, quicquid infumatur à quoquam; ut jam nil dicam, de tempore & otio, nil de labore indefesso, nil etiam de sumptibus, quibus parcendum minimè. IV. *Diaboli calliditatem*; cum enim Spiritum illum πλουσίαν non lateat, quod Regni sui Satanici subversio & labefactatio, per hoc studium passim efflorescens, quaratur, omnes potentia & astutia suæ nervos intendit, ut homines ab eo absterreat & retrahat. Hunc dementat mundi & carnis illecebris; illum lassat periculorum terculamentis; hunc malè ominari jubet de felice successu; illum desperare obadmiculorum inopiam. Unde haud rarò obinet, ut Theologia multis statim in vestibulo vilescat, & quidam, manû aratro vix admota retrospiciant, aut ita eidem vacent, ut quasi aliud agendo tractent. V. *Hereticorum varietatem & perversitatem*; illi enim ob pertinax contradicendi studium, veritatem caelestem, vel Solis radiis scriptam, conquisitis undique machinis, oppugnant, adeò ut hyperboreus Oceanus haud tot decumanis fluctibus agitatus fuerit, quot sequiorum sententiarum procellis, Ecclesiæ navicula subinde

ab

ab hæreticorum agmine, perculsa & conquassata fuit. Tandem *Experientiam* si attendamus, eam multis exemplis, veritatem assertionis nostræ evincere observamus. Prægranda & innumerabilia propè, non solum in universam Theologiam, sed & in singulos ferme ejus articulos, conscripta volumina, haud obscurum rei testimonium exhibent, quorum, uti Didactica cum materiæ gravitatem, tum intellectus nostri (cujus illustrandi gratia ea conscripta) cæcitatem, ita eorum Polemica Diaboli & calliditatem & hæreticorum perversitatem arguunt. Eidem huic assertioni specialiori exemplo concilians, longius ne abeam, unicum tantum Articulum de S. Scriptura seu verbo Divino, & quidem sepositis Didacticis, Polemica solum ejus ad convincendam Heterodoxorum *κακοδοξίαν* cumulata scripta, ad exemplum sisto. Quanta Theologorum nostrorum consensione, contra Adversarios hunc Articulum subvertere ac labefactare conantes, dimicatum fuerit, nemini nisi plano Controversiarum Theologicarum peregrino hospiti ignotum esse potest, quò quidem divinâ adspirante gratiâ factum, ut destructis omnibus & singulis Adversariorum machinis, Articuli ipsius veritas, vel ipsius Solis radiis, tandem elucescere potuerit.

Ast ne unquam desit, quò veritatis cupidi perturbentur, en! Controversia si non planè nova, tamen jamdudum ferme sopita, & (ut Joh. Micrælius in Syntagmate Historiarum Ecclesiæ L. 3. p. 531. ait) tenebris *αμυσίας* sepulta, nostra ætate, de Efficacia S. Scripturæ & verbi Divini, denudò exorta est, quæ non, forsàn Tyrones, verum potius doctissimos nostri sæculi viros defatigat.

Cùm autem ea Controversia haud levis sit momenti, meritò quilibet Theologiæ addictus inquirat, an habeat, quò hæc in causâ, certò niù possit. Cujus gratia præsentem Dissertationem, secundum Orthodoxorum nostrarum Eccle-

narum Doctorum, haecenus traditam doctrinam, conscribere atque eruditorum examini placido, subjicere volui, non quidem ut alios, sed ut memet ipsum erudiam, sunt enim ut quidam Patrum ait, qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, & turpis questus est: & sunt qui scire volunt, ut fiantur ipsi & turpis vanitas est: Sed sunt quoque qui scire volunt ut edificent & Caritas est, & sunt qui scire volunt ut edificentur & prudentia est: Inter ultimos & ego subsisto, quapropter & ipsam hanc dissertationem, non nisi in quantum hanc Controversiam Nostrates hodie cum Novatoribus agitant, conscribere animum induxi. Non quod tenuissimis meis ex viribus rei tam arduae me posse sufficere existimem, sed tantum ut ex mente nostrorum Theologorum, imò quod ingenuè fateor, plurimum ipso eorum ore & verbis differens, aliorum iudiciis limatioribus eandem uberius prosequendi occasionem praebeam. Tu verò Pater caelestis veritatis tuo spiritu huic conamini adlisteris nosque in veritate tuâ sanctificare haud dedigneris, cum verbum tuum sit veritas.

CAP.

CAPUT I.

De

Verbo Divino in genere.

§ 1.

ANequam ad scopum palmarium me accingo, praestat pauca quaedam, cum circa ipsum verbum Divinum in genere, tum circa S. scripturam seu verbum Dei scriptum in specie supponere; Quoniam enim uti ex progressu patebit, Efficacia verbi Divini, ipsius verbi affectionibus annumerari solet, affectiones verò juxta communem Doctorum sententiam, indolem Entis sequuntur. nullum dubium est, quin verbo penitus intellecto, etiam de Efficaciâ verbi planius & plenius judicari possit.

§ 2.

In limine autem statim observatu dignum venit, quale verbum Dei hic loci intelligatur, ubi noceatur nobis non esse sermonem (1.) de verbo Dei *ἑνωστικῶν* & Personali, quod est ipsius Dei Filius. Aliud enim est verbum principale, aliud verbum instrumentale: Illud est principium salutis nostrae, hoc verò medium.

§ 3.

Neque (2.) de verbo immediato & interno, à Spr. S. fidelibus inspirato, quod ab externo naturâ suâ sit diversum eique contradistinctum, quale verbum in conversione hominis peccatoris, quidam Adversariorum fingunt, & per illud ipsum Spr. S. ejusque potentiam divinam intelligunt, idque semper efficax & Electorum: Hoc verò literam mortuam & per se planè inefficax atque non electorum esse verbum dicunt, sed de falsa hâc distinctione paulò post.

§ 4.

Neque (3.) de verbo *ἐνθουσιαστικῶν* seu Fanatico, per quod Fanatici vel ipsum Dei Filium, vel spiritum S. è caelo venientem & in corde hominis operantem, vel singulares & immediatas de rebus fidei, revelationes & raptus Enthusiasticos, vel etiam divinas & tacitas angelorum inspirationes intelligunt.

§ 5.

Neque (4.) de verbo *ἐμφύτων* seu insito, quod in creatione pri-

primæva, mentibus hominum inditum ac implantatum, & ante lapsum perfectam quidem, post verò tantum corruptam, & ad salutem æternam consequendam ineptam de Deo, rebusque divinis, ex lumine naturæ resultantem, cognitionem parit.

S. 6.

Neque (5.) de verbo Dei visibili; est enim verbum Dei, per quod Spr. S. ordinariæ fidei & salutem nostram operatur, vel *αὐτὸν* & audibile, vel *ὁρατὸν* & visibile: Illud prædicatur, hoc administratur; illud scripturis continetur, hoc Sacramentis exhibetur. Illud litera, & vox est, quæ legitur & auditur; hoc sacrum solum, quod videtur & accipitur. De audibili propriè hic loquimur, visibile forsàn non nisi illustandi causa, nonnunquam attingemus.

S. 7.

Neque (6.) de verbo *ενδιαθετα* seu mentali, quod est interius Dei conceptus, æternum Dei decretum, interna Dei cogitatio, quatenus in Deo est, & manet, nullique creaturæ communicabilis est: Scripturæ autem verbum non tam est in Deo, quàm à Deo non formaliter internum Dei consilium, sed externum Divinæ voluntatis Symbolum notat: uti loquitur Magnificus Dn. D. Präses in Compendio Hutteri Loc. i. p. 14.

S. 8.

Sed in præsens nobis sermo est, de verbo Dei *ωσφωμεν*, quod ex ipsius Dei ore prolatum, per Spiritum S. revelatum, olim à Prophetis & Apostolis prædicatum, juxta Dei voluntatem literarum monumentis consignatum, & in Ecclesia Christi huc usq; conservatum est.

S. 9.

De differentia verbi *ενδιαθετα*, & *ωσφωμεν*, tenendum est (1.) quod illud se habeat ceu Archetypus, hoc verò ceu Ectypus, illud tanquam Exemplar, hoc tanquam exemplatum, illud sit originale, hoc originatum, illud absolute perfectissimum, hoc perfectum secundum quid (nimirum hominibus ad æternam salutem obtinendam) illud Deo competat essentialiter, pertinens ad intra, hoc verò eidem competat accidentaliter, pertinens (ratione revelationis) ad extra.

S. 10.

§. 10.

2. Quod verbum *ἐνδιήγητον*, ratione objecti, sit latius, & ratione essentiaè longè eminentius verbo *ὑπερθετικῶν*, seu angustiori, & inferiori gradu. Deus enim multa adhuc habet in suo intellectu, quæ nobis nondum revelavit, cum ea tantum nobis communicarit, quæ ad salutem nostram sunt necessaria. Præterea verbum *ἐνδιήγητον* ab ipso Deo non nisi mentaliter differt, & à parte rei est ipse Deus, juxta illud: *Quicquid est in Deo, est ipse Deus*, hoc autem de verbo *ὑπερθετικῶν* asserere minime licet: Nam *ἡ formale scriptura divina est sensus signorum, non δὲ χεῖρα ἡ ἰλλε, ἡ ἰμμανὲν ἡ μὲντι ἀἰνῆ, sed ἡ ἐντὺν ἡ ἰπρὸς ἡ ἀελῶεατὺς, ἡ ἡρῆρῆατὺς, per hæc signa, de rebus divinis intelligibilia.* Juxta mentem & verba B. Hulfemanni, in *Præf. Form. Conc. Artic. IX.*

§. 11.

3. Quod verbum *ἐνδιήγητον*, licet longè sit eminentius verbo *ὑπερθετικῶν*, tamen quod probè observandum, illud huic nequam contrariatur, cum ne minima quidem repugnantia inter utrumque intercedat. Quapropter Distinctionem inter verbum absconditum & revelatum, quatenus illud huic oppositum & repugnans esse, nonnulli Adversariorum fingunt, simpliciter improbamus.

§. 12.

Describimus verbum Dei *ὑπερθετικῶν*, quod sit conceptus intellectus Divini revelatus, prout illud vel in mente hominis existit, vel literis est consignatum, vel externè verbis & vocibus prolatum.

§. 13.

Notetur de hæc descriptione (1.) quod nullus detur conceptus in Deo re ipsa, sed tantum secundum nostrum intelligendi modum. Quicquid enim est in Deo, est ipse Deus. (2.) Quod intellectus Divini conceptus, quæ tales, sint verbum Dei, non *ὑπερθετικῶν* sed *ἐνδιήγητον*; constituent autem verbum *ὑπερθετικῶν*, non quatenus sunt in Deo, sed quatenus sunt revelati. (3.) Quod, uti in Descriptione nostra Terminus τὸ *conceptus intellectus divini*, Generis: ita Terminus τὸ *revelatus* Differentiaè vicem & locum sustineat. Notanter autem dico vicem & locum, verum enim Genus

B

Logi-

Logicum & vera differentia censeari non possunt, quia non sunt Prædicamentalia, sed transcendentalia. Res enim & Myſteria Divina non sunt intra, sed supra prædicamenta.

¶ 14.
Cæterum ex Descriptione patet, quod verbum *ὡς Θεοῦ* five spectetur in animo Petri, five in Epistola Petri, five in viva voce Petri, five in animo & ore concionatoris, five in auribus corde & memoria auditoris, unum idemque tamen verbum sit, nec nisi modaliter & accidentaliter tantum differat.

¶ 15.
Hinc liquet abusum distinctionis esse, quando Adversariorum quidam distinguunt (1.) inter verbum, ut mentibus Prophetarum & Apostolorum inspiratum, aut (ut alii volunt) adhuc hodie in conversione hominis immediate à Spr. S. inspiratur: & verbum ut ab ipsis vel ore prolatum, vel monumentis literarum expressum vel etiam hodie ex eorum scriptis legitur & prædicatur: Illudq; internū hoc verò externum, illud vivum & efficax: hoc mortuum & inefficax vocant. Licet enim demus, dari in verbo aliquid internum, nimirum vel sensum Scripturæ, vel operationem & virtutem internam, & dari aliquid externum, scilicet signa & apices literarum vel prædicationem externam: tamen omne id, quod est internū & externum, unum tantum complexum constituit. Ipsa enim Scriptura non nisi unū Dei verbum (puta *ὡς Θεοῦ*) adstruit, nullumque aliud præter semetipsum internum verbum agnoscens, juxta illud: Etsi angelus descenderet & aliud Evangelium annuntiaret, anathema sit. Gal. 1. 8. Quia igitur hæc distinctio 1. verbum cum fructu & effectu verbi confundit. 2. duas illegitimas diversas, separabiles actūq; separatas verbi species adstruit. 3. Enthusiasticas fovet hypotheses, imò 4. ipsi S. Literis directè contrariatur: meritò Nostrates eam rejiciunt.

¶ 16.
2.) Inter verbum scriptum & non scriptum, ubi quadam tantum verbi Divini dogmata per scriptionem, quadam verò per oralem traditionem, in Ecclesia propagata esse, & verbum scriptum sine Ecclesiæ traditionibus, ad salutem consequendam, haud sufficiens esse docetur. Quamvis enim hanc distinctionem non plane abomi-

obominemur, si scil. nomine non-scripti verbi, intelligatur vel ante scripturam canonem, divina illa revelatio, viva quondam voce à Patriarchis ante exaratos libros Mosaicos propagata, vel post canonem, uberior eorum explicatio, qua, ceu capita divinæ revelationis principalia, necessaria, essentialia, utilia & sufficientia, ad salutem aeternam in literas relata sunt: tamen quatenus per verbum non scriptum, aliud scripto. contradistinctum & tanquam complementum ad scripti sufficientiam pertinens verbum intelligitur. Nos hanc distinctionem omnino improbamus & ejusmodi non scriptam verbum neque credimus, neque admittimus.

CAPUT II.

De

Verbo Dei scripto, sive Scriptura Sacra & Ecclesiastica.

§. 1.

Verbo Dei Generatim, nunc (quantum ad institutum nostrum pertinet) considerato, ultra progredimur & scriptum Dei verbum seu Scripturam Sacram & Ecclesiasticam in specie, priusquam ad ipsam verbi Efficaciam pervenimus brevissimis perpendemus.

§. 2.

Quaestio an S. Script. verè sit Dei verbum primaria nobis hinc loci consideranda est. Schwenckfeldius unà cum multis nostri seculi Fanaticis ejusdem vestigia prementibus, hoc simpliciter negat, asserens ne quâ vocem nec quâ sensum, scripturam verbum Dei esse, & Magnificum hunc titulum, soli Christo deberi. Quamquam autem facile concedamus Christum *scrivã*s Dei esse, verbum, hoc tamen non obstat, quo minus S. Scriptura sit & appetatur verbum Dei & quidem verè tale. Hinc nos ad prolatam quaestionem affirmativè respondentes, assertionem nostram probamus (1) Quia Deus locutus est per Prophetas & Apostolos. Ebr. I. 1. qui sermo literis est consignatus (2) Sacrae literæ in ipsa Scriptura dicuntur verbum Dei. Rom. III. 2. ubi Judæis dicuntur concedi.

B 2

te,

22, quæ Deus locutus fuit, id est verbum Dei 1. Petr. I. 25. verbum Dei manet in æternum, hoc autem est verbum, quod per Evangelium delatum est ad vos (3.) Quicquid est *verbum Dei*, illud est verbum Dei: S. Scriptura est. E. Min. probatur 2. Tim. III. 16.

§. 3.

Cum autem Scriptura S. spectetur vel materialiter ratione literarum, Syllabarum, Dictionum & vocum, vel formaliter ratione sensus divini, observetur: Scripturam *materialiter tantum & circa sensum* consideratam, non esse verbum Dei propriè dictum, omninò autem illud esse, quatenus in & sub illis literis, Syllabis, Dictionibus & vocibus, tanquam materiali, sensus divinus comprehendatur: Si forsitan quæris: An scriptura extra usum, vel etiam sub scamum posita, sensum in se contineat? R. Affir. si enim attento auditori vel lectori, verum de Deo sensum communicare potest, sequitur omnino, quod illum priùs ante auscultationem & lectionem habuerit, juxta vulgatum illud: *Nihil alteri communicat id, quod ipsum prius non habet.*

§. 4.

Ne verò quidam hinc impingat noceatur, uti ipsum verbum Dei vel *representative* vel *habitualiter* spectetur, quod sic & sensum verbi, iisdem modis considerare liceat, adeoque sensum *representative* in materiali scripturæ esse actu secundo, habitualiter autem extra scripturæ usum, non nisi actu primo. Zum Beschluß erinnern wir auch dieses (verba sunt Theologorum Wittenbergensium in censura Caspari Movio Presbytero in Lituania, Hermannum Rathmannum Dantiscanum Ministrum sequentem, transmissa. p. 38.) daß zwar der rechte Verstand in der Heil. Schrift, so fern sie materialiter genommen wird, actu primo quasi latere, und in den Wörtern als in seinen signis begriffen sey, weß aber derselbe actu secundo solle erort und gefast werden, so mus das Leben und Bedencken eines Christen darzu kommen.

§. 5.

Huc ulterioris declarationis gratia referimus, Distinctionem inter signum & signatum. S. sensum scripturæ vocamus signatum: Literas autem & apices *materialiter tantum* consideratas (sic & vo-

ccs

ces & sonum verbi prædicati) signum, & quidem doctrinale, quod falvo uno eodemque sensu non solum multiplicari sed & variari potest. Utrumque (signum & signatum) in scriptura etiam extra usum reperitur: nam de signo res clara est, signatum autem, id est sensum scripturæ extra usum, verè & realiter (licet tantum repræsentativè actu secundo; habitualiter autem actu primo) inesse supra §. 3. exinde probavimus, quia materiali scripturæ, hoc est literis, syllabis & dictionibus (non quidem divisim sed junctim sumptis) reverà aliquid inest, quod attento auditori & lectori, verum de Deo sensum communicare potest.

§. 6.

Verum obijciunt nonnulli; Spiritus S. & ejus potentia ex parte rei unum & idem est, potentia inseparabiliter in est verbo quoad sensum spectato, sensus inseparabiliter est in literis materialiter acceptis: Qui verò si literæ conscinduntur aut comburuntur? Resp. (1.) potentia divina verbo inest non subjectivè, sed communicativè, & per modum planè hyperphysicum & ineffabilem, hinc intereuntibus literis potentiam interire prorsus impossibile est. (2.) sensum quod attinet, dicimus *repræsentationem sensus* non autem *ipsum sensum*, literis pereuntibus, perire, uti e. g. repræsentatio speciei seu simulachri non autem ipsa species, quam objectum visibile de se spargit & diffundit, speculo confracto aut pereunte, perit.

§. 7.

Sed hæc missa facientes properamus ad Scripturam Ecclesiasticam, quò termino intelligimus quodvis scriptum sacrum, sacris literis verè consonum, quocunque etiam nomine veniat. Ubi quaritur. Num Scriptura Ecclesiastica æquè ac Scriptura Sacra verè Dei sit verbum? Hic observamus, quod verbum Dei tale sit, vel quoad sententiam, voces & idioma, simul; vel quoad sententiam & voces, vel quoad sententiam tantum. Nunc Respondemus: Sacram Scripturam in linguis originalibus esse verbum Dei, quoad sententiam, voces & idioma: In versionibus quoad sententiam & voces: *Scripturam autem Ecclesiasticam esse verbum Dei tantum quoad sententiam.*

Notetur porro (1.) quod Scriptura Ecclesiastica sit divinitus inspirata: verum inspiratione non immediatâ, sed mediatâ, mediantes scilicet Sacra Scripturâ (2.) quod ea sit infallibilis & certa: verum non infallibilitate & certitudine independenti, sed dependenti: dependet enim Scripturâ Ecclesiasticâ infallibilitas immediatè ab infallibilitate Sacrae Scripturæ, mediatè autem ab infallibilitate ipsius Spiritus sancti. Quibus ex dictis patet: Scripturam Ecclesiasticam Sacrae Scripturæ nequaquam esse æquiparandam, sed potius eidem subjiendam.

CAP. III.

De

Efficacia verbi divini in genere.

§. I.

Hactenus de verbo divino cum in genere, tum de verbo scripto, seu sacra Script. in specie. Ad eam nunc verbi affectionem, de quo ex instituto differere animum induximus, nimirum: ad Efficaciam verbi divini transeamus. Designamus autem, h. l. termino *Efficacia*, non actualem operationem, sicut aliàs apud Græcos *Efficacia*, nomine *ἐνεργεσις* denotatur. Neque *ἐξουσία* seu Licentiam, aut potestatem faciendi; differunt enim potentia aut efficacia, à licentia, seu potestate, quod illa sit facti, hæc vero juris. Multò minus ipsum effectum operationis actualis; sed tantum *δυναμὴ ἐνεργητικὴ* seu potentiam effectricem & virtutem operandi.

§. 2.

Cum autem de verbi divini efficacia nobis sit sermo, non intelligimus efficaciam à materia externa, puta à characteribus, literis, syllabis & dictionibus, aut etiam à sono & vocibus externis in aerè formati profluentem; hanc enim efficaciam non nisi putativè & opinabiliter talem esse judicamus. Eò quidem dementes non nunquam progredinntur; quædam imperitæ ac superstitiosæ mulierculæ,

culæ, ut magicam quendam vim ipsi Scripturæ literis, syllabis ac vocibus tribuant, & ad illorum vel prononciationem, vel gestationem vel suspensionem, vel aliam aliquam usurpationem, quosdam humanis viribus majores effectus produci, v. g. morbos, demones, spectra aliaque mala fugari vel depelli posse existiment. Eamq; ob causam Evangelium præsertim Johannis ex collo suspensum ferunt: Quem idololatricum verbi divini & imprimis Evangelii Johannis abusum, etiam B. Luth. perstringit Tom. II. Isleb. p. 431. fol. 2. Reperiuntur quidem quibus hunc verbi divini abusum & approbare & defendere placet, adducentes dictum Rom. I. 16. Non erubescō Evang. Christi, Potentia enim Dei est ad salutem omni credenti: quam locutionem generalem esse dicunt, non tantum futuræ, sed & præsentis vitæ & quidem ad salutem tam corporalem, quam spirituaalem. Verum Resp. Nusquam patere hujus consuetudinis, vel potius superstitionis, divinam institutionem neque promissionem eamque etiam à patribus jamdudum passim refelli à Nostratibus sæpius demonstratum esse.

S. 3.

Neque hinc intelligimus verbi divini efficaciam objectivam, representativam & significativam, quæ illud vi & virtute significandi & objectum representandi tantum pollet, adeoque ratione hujus ipsius virtutis nil aliud præstare valet, quàm externè monstrare, quæ sit voluntas Dei, quæ via ad vitam æternam, quæ fides & c. qualem virtutem monstrandi & signandi etiam in statua Mercuriali deprehendimus. Hæc enim virtus omni competit verbo, quæ verbum est, quæ etiam verbo Dei cum omni verbo est communis, quia per omne verbum, sensus seu conceptus animi proponuntur, significantur & representantur, voces enim sunt signa conceptuum; scripta verò signa vocum.

S. 4.

Sed in præsens sermo est de verbi divini efficacia supernaturali productiva, imò proportionata ad producenda *ὑπερλισηµατὰ* spiritualia & divina cum *gratiosa* & salvifica; uti sunt Conversionis, Justificationis, Regenerationis, Renovationis (adeoq; intellectus illuminationis, voluntatis emendationis, & appetitus ad prava inclinantis cohi.

cohibitionis) ac tandem æternæ salvationis: tum *punitoria* ut Con-
tritionis, Concussionis & Mortificationis.

§. 5.

Dari hujusmodi hyperphysicam verbi divini efficaciam pro-
bamus. 1. Quicquid est potens ad salutem, omni credenti, illud ha-
bet efficaciam divinam, effectus divinos & supernaturales produ-
cendi: Atqui Evang. est potens ad salutem omni credenti. E.
Min. constat ex Rom. 1. 16. ubi Evangelium dicitur potentia Dei,
ad salutem omni credenti. Ubi potentia pro potenti, hoc est
abstractum pro concreto, seu substant. pro adjectivo, insigni-
cum emphasi & energia ponitur. 2. Quicquid est causa fidei, illud
habet efficaciam divinam, effectum divinum & supernaturalem ni-
mirum fidem producendi: Atqui verbum divinum est causa fidei,
E. Maj. patet. ut enim cujusvis causæ necessarium requisitum est
potentia causandi, sic causa fidei necessarium requisitum est poten-
tiam fidem causandi seu producendi. Min. clara est ex Joh.
XVII. 20. ubi homines dicuntur credituri *Ἐγὼ λέγω ἡ. e.* per
verbum, particula enim *Ἐγὼ* causalis est, & illud, cui additur cau-
sam esse significat. Plura pete si lubet argumenta ex cap. subse-
quenti §. 4. seqq.

§. 6.

Causæ hujus efficaciz non dantur, est enim hæc verbi: simul
ipsius Dei efficaciz, quæ ab ipso Deo non nisi mentaliter differt,
adeoque ex parte rei ipse Deus est, ut autem Deus & causarum &
accidentium expers est, ita idem iudicium etiam de hac efficaciz
ferendum.

§. 7.

Describimus hæc verbi divini efficaciam, quod sit, potentia
quædam supernaturalis & divina, ipsi verbo intimè & indissolubili-
ter conjuncta, quæ verè, effectivè, realiter, divinè ac ineffabiliter possit
ad corda hominum influere eaque penetrare ad producenda in iis
ἔργα τῆς χάριτος divina & supernaturalia, tam gratiosa, quàm puni-
toria.

§. 8.

Hanc quod attinet desinivam Descriptionem notetur i.
eam juxta rigorem Logicum non esse intelligendam, cum quia Lo-
gica

gica Definitio tantum est rerum finitarum; At hæc efficacia, ceu ipsius simul Spiritus Sancti efficacia, est infinita, tam quia Definitio Logica ex Prædicamentis desumitur, hæc verò Efficacia tanquam Entis infiniti, transcendit omnia prædicamenta; secundum Logicos enim sola Entia finita, Prædicamentis concludi queunt. (2) Generis loco hæc in descriptione constituimus, potentiam supernaturalem, quò ipsò terminò satis liquet, nos non intelligere istam potentiam, quæ sub prædicamento Qualitatis, secundæ Speciei locum sibi vindicat, hæc enim naturalis; noltra verò supernaturalis est. Hinc (3) & ipsa hæc supernaturalis potentia, locum & statum Generis quidem obtinere, nullo autem modo verum Logicum & prædicamentale Genus fieri potest, prout (4) & ipsa verbi divini efficacia, tanquam Entis transcendentalis & infiniti, nullius veræ Speciei locum, in lineâ quadam prædicamentali reperit.

S. 9.

Cùm autem hanc verbi efficaciam, simul ipsius Spr. sancti efficaciam, vocemus. Observeretur (1) quòd relativè & appropriativè hoc sit intelligendum, absolutè enim totæ S. S. Trinitati hanc efficaciam attribuimus. (2) quòd verbo & Spiritui sancto, una eademque (non specie solùm sed & numero) sit efficacia, una eademque numero operatio, ad unum eundemque spiritualem effectum, in cordibus hominum producendum. Notanter autem loquor de effectibus spiritualibus in cordibus hominum producendis: Aliàs enim longè eminentiorem Spiritus sancti potentiam agnoscimus v. g. Spr. sanctus ab effectibus divinis & supernaturalibus, ex operibus creationis & redemptionis profluentibus minimè excluditur, quæ tamen verbo *ωσφωρμα* tali modo neutiquam attribui possunt, licet enim verbum, Spr. Sanctum & supposito & virtute sibi conjunctum habet; Spiritus tamen per verbum non quosvis sed destinatos ac ordinatos tantum effectus edit. v. g. oculus totam animam acutissimè sibi conjunctam habet, interim non quosvis sed videndi tantum actus, anima per oculum exercet, non audiendi, nec palpandi &c. (3) Quod in specie circa vim *ωσφωρμα* tota quidem verbi potentia Spiritui S. non autem vice versà tota Spiritus S. potentia etiam verbo attribui liceat. Spiritus enim modò extraordinariò
C etiam

etiam sine verbo, verbum autem nunquam sine Spiritu S. corda
hominum convertere valet.

§. IO.

Licet autem verbi efficacia sit & verbi ipſus, & Spiritus S. quo-
quæ ipſus, ea tamen inæquali modo Deo & verbo tribuitur. Nam
Spiritui S. ea originaliter per eſſentiam h. e. per independentem,
poſſeſſionem quatenus eandem non habet communicatam ab alio,
verbo autem dependenter & participativè per *κοινωνία* ſive com-
municationem, non quidem hypſtaticam, qualis inter naturam
divinam *ἡ λογία* & carnem aſſumptam deprehenditur, interim
ſpiritualem & myſticam ex arctiſſimâ ſpirituâli & myſticâ unione,
quæ inter verbum divinum & Spiritum S. intercedit, reſultantem,
ac proinde Spiritus S. hanc virtutem *ex ſe & à ſe*, verbum autem
tantùm *in ſe*, ſibi que intimè unitam connexam & inditam habet.
Quemadmodum e. g. oculus non ex ſe videt, ſed in ſe vim videnti
habet, nim. ab anima ceu *πρωτὸν δεκτικὸν* & cauſa principali; ita &
verbum Dei non ex ſe, ſed in ſe habet vim *ἐπιφινδεδίον* ſive corda
hominum convertendi.

§. II.

Pateſcit exinde nugas eſſe, quando Adverſarii argumentari con-
nantur(1) Si Spiritus principaliter verbum verò organicè in conver-
ſione hominis agit, ſequitur quod ſit diſtincta vis & operatio. At-
qui prius eſt. E. & poſterius. Cuilibet enim pater, Conſequen-
tiam Maj nullam eſſe, non enim ſequitur quod diſtincta ſit vis, ſed
quod eadem vis utrique diſtincto modo inſit, adeoque non *ipſa vis*
ſed tantùm *modus vim habendi* diſtinctus eſt. (2). Si legi poteſt ver-
bum ut non ſequatur converſio, ſequitur, quod verbo & Spiritui S.
diſtincta ſit vis & efficacia: Atqui prius eſt E. & poſterius. Maj. pro-
batur: verbum quando legitur aut auditur in uſu eſt. E & ſuam effi-
caciâ, actu ſecundo exerit, & ſic converſio neceſſario ſemper ſub-
ſequeretur, niſi quibusdam in actibus ſecundis, verbum efficacia &
operatione Spiritus S. deſtitutum eſſet. Verùm Reſp. conſequen-
tiam Maj. iterum negando. Non enim ſequitur quod verbum in
his actibus, efficaciâ & operatione Spiritus S. deſtitutum ſit, ſed id
tantùm, quod homo in eo actu malitioſum ponat obicem, quo mi-
nus

nus hæc (& verbi & Spr. S.) operatio effectum suum assequi possit.
(3.) Si Spr. antecedenter verbum verò consequenter operatur, sequitur quòd distincta sit operatio & per consequens distincta efficacia. Atqui prius est E. & posterius. Maj. probatur. Spiritus est causa principalis, verbum verò instrumentalis, omnis autem causa principalis antecedit in operatione causam instrumentalem. Verùm Resp. Licet quidem Spiritus verbum antecedit eoque prius sit naturà suà, non tamen propterea naturà prius agit. Una enim est actio, à Spiritu S. tanquam principali & ab ipso verbo tanquam instrumentali aut potius medià causà. Uti e. g. seminans vel manus seminantis ipsam seminationem antevertit aut præcedit, seminans tamen propterea non ante manum sive ante manus operationem vel concursum seminat.

S. 12.

Sed in specie quantum & quo pacto hæc divina vis & potentia verbo divino competat nunc considerantes dicimus: quòd ea verbo divino competat (1.) quoad sensum h. e. verbo formaliter considerato. Præsupposito enim verbum materialiter & circa sensum divinum spectatum, verbum Dei (proprie loquendo) ne quidem vocari posse, nemini porro dubium hærebit, quin quoad sensum tantum hæc potentia verbo competat: Quicquid enim non est verbum Dei, illud communicatam effectus spirituales producendi potentiam non habet: Atqui verbum materialiter tantum acceptum non est verbum Dei. E.

S. 13.

Competit (2.) hæc efficacia verbo quoad sensum non solum habitualiter, sed & representativè spectatum, hoc est, verbo non solum quatenus in mente hominis existat, sed & quatenus aut in vocibus externè prolatis aut etiam in scripturà, comprehenditur. Quicquid enim verum Dei est verbum illud hanc efficaciam habet: Atqui sensus divinus, sive in mente hominis existat, sive externe vel vocibus proferatur aut literis consignatur, verum Dei est verbum. E.

S. 14.

Competit (3.) ea, verbo non tantum quoad Evangelium sed

& quoad legem. Licet enim lex effectus gratiosos directè & per se non producat, h. e. fidem in Christum accendat & conversionem operetur: hoc enim potius Evangelii est, non tamen propterea litera mortua sed & in suo genere efficax est, dum occidit 2. Cor. III. 6. Iram operatur, Rom. IV. 14. instari ignis urit, cruciat, absumit Deut. XXXIII, 2. Instar mallei petras conterit Jerem, XXXIII. 29. & instar gladii ancipitis cuncta penetrat. Hebr. IV. 12.

S. 15.

Adeoque (4) *toti verbo divino* h. e. omnibus & singulis S. Scripturæ locis ea competit. Utrum verò S. Scripturæ libris dogmaticis (& imprimis emphaticis eorum dictis) major quàm Historici, efficacia competat? si forsan quæras? Respondemus Disting. inter efficaciam *ὅπο πλέσματα* divina producentem: & Efficaciam sensum divinum representantem, significantem & objectivè exhibentem. Prior iterum consideratur vel ut efficacia sufficiens ad omnia & singula divina *ὅπο πλέσματα* producenda; & hanc toti scripturæ (verùm non distributivè sed collectivè sumptæ) competere dicimus: vel ut efficacia sufficiens ad unum alterumve *ὅπο πλέσματα* tantùm producendum, quam quidem omnibus & singulis S. Scripturæ locis competere asserimus, *ex quibus idem & ad eundem effectum gignendum, sufficiens sensus, colligi potest*, sive hoc fiat mediate, mediante scil. vel historię, vel similis, vel descriptionis paraphraticæ &c. vel immediate, ex propositione nuda & simplici. Posteriori verò quod attinet efficaciam, ea omninò disparitatem, agnoscit, libri enim dogmatici & imprimis emphatica eorum dicta sensum divinum plurimùm immediate & perceptu perspicaciorem: istorici verò mediate & ad perceptionem quadantenus obscuriorem representant & significant.

S. 16.

Quamvis verò ipsa hæc efficacia planè sit supernaturalis, ea tamen (5) *naturaliter & per essentiam* verbo competit. Hinc dist. inter *naturale esse & naturaliter competere* illud negamus, hoc affirmamus. Ut autem terminus *naturaliter & per essentiam* dextrè capiatur, observetur: quod tantùm in contradistinctione termini *accidentalis* ille sit accipiendus, cùm hoc termino nihil aliud intendamus,

damus, quàm quod hæc virtus verbo sit 1. interna sive intrinseca
2. perpetua & inseparabilis, 3. necessaria ex necessitate divina ordi-
nationis 4. ad integritatem & internam verbi divini perfectio-
nem pertinet. Minime verò quod *ex se & independentèr* super-
naturalis hæc efficacia verbo competat, sic enim verbum per idolo-
latrîam quasi Deificaretur. Neque quod verbum operetur *Om-
niâ* sive naturaliter, ut enim efficacia sic & operatio & ipse effectus
non naturalis sed supernaturalis est.

§. 17.

Competit (6) hæc potentia verbo non demum in actu se-
cundo sed & *in actu primo* h. e. non solum in usu sed & extra usum,
adeoque perpetuò intimè & indissolubiliter, hæc enim efficacia ver-
bo in primo ejus institutionis momento, indita connexa & unita,
perpetuò & inseparabiliter cum verbo coëxistit, ita ut ubicunque sit
verbum (sive illud habitualiter sive repræsentativè spectetur) ibi
etiam unâ cum verbo hæc potentia reperiatur.

CAP. IV.

De

Efficacia verbi in actu primo.

§. 1.

Diximus §. ult. Cap. superioris, Efficaciam divinos & superna-
turales in cordibus hominum effectus producendi, verbo
divino competere, non demum in actu secundo sed & in a-
ctu primo, h. e. non solum in usu sed & extra usum, Hunc
competentia modum Novatores præ cæteris inficiuntur, asserentes,
verbi divini efficaciam esse externam, quovis momento separabi-
lem, & merè *παρὰ τὸν νοῦν* h. e. nudè & externè adstantem, Spiritu-
tum S. cum suâ virtute sese conjungere verbo in mente demum,
animo vel corde hominis, & id in usu demum legitimum vel salutari.
Nobis verò constat hanc verbi virtutem esse internam, inseparabi-
lem & perpetuò verbo coëxistentem, Spiritum S. cum suâ virtute
verbo conjunctum esse non solum in mente sed & extra mentem, prout
nim. verbum in sacris literis comprehenditur antequam mens & in-
telle-

C 3

Intellectus hominis accedat, aut ullus lectionis, aufcultationis vel considerationis usus superveniat.

§. 2.

Hujus assertionis duplex Theologi Nostrates fundamentum constituunt, quorum alterum remotum alterum proximum dicitur. Remotum est sanctissima DEI constitutio, quâ liberrimâ suâ voluntate verbum voluit esse medium divinorum effectuum, nam ex intentione & beneplacito divino, verbum ad hoc unice destinatum est, ut vivum & efficax conversionis medium mortalibus existat, placuit enim Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes 1. Cor. I. 21. Eam quippe ob causam verbum suum etiam literis consignari voluit Joh. XX. 31. Hæc scripta sunt ut credetis &c.

§. 3.

Proximum si respiciamus illud arctissima spiritualis & mystica unio, quæ intercedit inter Spiritum S. & verbum divinum asseritur. Vocamus autem hanc unionem arctissimam non solum, quia perpetua Spiritus S. præsentia cum verbo datur, h. e. ut Spiritus tanquam causa suprema principalis & verbum ut causa media non tantum indiviso & indivulso nexu conjuncta sint, sed & quia Spiritus & verbum simul uno eodemque actu, supernaturales effectus operantur. Spiritus enim per verbum *ὡς φωνή* tanquam per *ὄχημα* & vehiculum quoddam (quo cum semper & intime conjunctus est) sese insinuat in corda nostra & per verbum in nobis operatur: ubi autem Spiritus ibi & ejus potentia: Spiritus indissolubiter cum verbo unitus est. E. & ejus potentia.

§. 4.

Hanc indissolubilitatem, & extra usum verbo inditam ac unitam divinam potentiam probamus I. Ex Joh. VI. 63. *verba quæ loquor Spiritus sunt & vita* i. e. spiritu animata, vita autem sunt, partim quia vitam spiritualem in homine operantur, adeoq; causa sunt vite spiritualis, partim quia in se sunt viva & singularem vim & facultatem vivificandi habent. Excipiunt hic adversarii dicentes: Christum non loqui de verbis suis in se, sed ut sunt in legitimo

timo usu, dicit enim *verba quæ loquor*. Verùm Resp. Christum hæc restrictione uti, ut ostendat se non loqui tantùm de verbo *evdica-
tione* sive mentali & interno, sed etiam de *sermone* sive externo.

§. 5.

II. Ex Rom. I. 16. *Non erubescio Evangelium Christi*, potentia enim est Dei ad salutem omni credenti. Hæc potentia Evangelio certè non advenit ab extrinseco, sed ipsi semper inest, dicit enim Apostolus quod ipsum Evangelium sit potentia Dei ad salutem, non quod ipsum Evangelium, in casu recto, sit virtus & potentia Dei, quæ ab essentia Dei realiter non differt, (sic enim Evangelium esset ipse Deus) sed quod sit organum potens, ponitur enim hic loci abstractum pro concreto, ita ut Evangelium dicatur potentia h. est. potens & insigniter efficax ad salutem omni credenti.

§. 6.

III. Ex 2. Tim. III. 15. & 16. *Quia ab infantia sacras literas nôsti*, quæ te possunt instruere ad salutem per fidem quæ est in Christo Jesu. Omnis enim scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum ad corripiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Unde duo Argumenta petimus (1) Quidquid potest instruere ad salutem, illud etiam extra usum devotæ lectionis & auscultationis, actu primo, in se habet potentiam instruendi ad salutem. Ratio quia potentia non est actus secundus, sed hunc præcedit. Atqui S. literæ, ratione sensus, possunt instruere ad salutem E. (2) Quidquid utile est ad spirituales hominis perfectionem, illud utique actu primo in se habet potentiam hominem spiritualiter perficiendi; Ratio est, quia utile propriè & accuratè loquendo non actum tantùm secundum & usum, sed principaliter actum primum & potentiam significat. Atqui Script. S. ratione sensus considerata, utilis est ad spirituales hominis perfectionem E.

§. 7.

IV. Ex Hebr. VI. 12. *Vivus est sermo Dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad divisionem*

nem anima ac spiritus. Hic Apostolus verbo adscribit 1. vitam non solum quia verbum vitam spiritualement operatur, sed imprimis quia verbum in se est vivum & vim vivificandi habet 2. *Efficaciam* quâ voce notatur, intrinseca vis & facultas, ad effectus spirituales producendos 3. *sectionem, incisionem ac divisionem animæ & spiritus*, adeoque hic verbo divina efficacia & operatio etiam in cordibus incredulorum & impiorum attribuitur. Licet enim in iis non producat effectum gratiosum & à Deo intentum, tamen in iis effectum punitivum producit h. e. secat, ferit, vulnerat, concutit & mortificat dura & perverbia eorum corda. *Verum obijciunt Adversarii:* Auctorem Epistolæ loqui de verbo Dei in usu, idque probari ex ipso contextu, in quo dicitur verbum Dei pervenire ad divisionem animæ & spiritus, quæ actio verbo Dei non competit nisi in usu legitimo. Sed Resp. 1. quod Apostolus his verbis significet actum secundum sive operationem verbi divini, quæ operatio actum primum sive penetrabilitatem præsupponit 2. Confundunt Adversarii sophisticè verba sequentia cum antecedentibus, de verbis *ζωὴν καὶ ἐνεργεῖς* vivus & efficax præcipue questio est, non de subsequentibus quæ illustrationis gratia adducuntur.

S. 8.

V. Ex Jacobi I. 21. *In mansuetudine suscipere verbum inositum quod potest salvare animas vestras.* Quod Apostolus h. l. per verbum inositum non intelligat rationem naturæ hominis implantatam sive naturale rationis & mentis lumen, patet quia loqui ut de tali verbo quod (1) in mansuetudine possunt suscipere fideles: rationem verè suscipere non possunt, cum eam à creationis acceperunt, (2) quod potest salvare animas nostras; sed ratio mortalibus indita salutem afferre nequit. Est igitur verbum inositum h. l. verbum quod per prædicationem ministrorum velut bonam semen cordibus nostris inferitur & quasi implantatur. Huic verbo per prædicationem inosito, adscribit Apostolus salutarem illum effectum quod potest salvare h. e. ad æternam salutem producere animas nostras.

S. 9.

VI. Ex comparationibus quæ passim in scriptura reperiuntur.

tur. Comparatur enim verbum cum semine vivo & incorruptibili 2. Pet. I. 23. Igne penetrante Jerem. XXIII. 29. cum oleo emolliente & vino laticificante Luc. X. 34. Cibo & pane nutriente Deutr. VII. 3. Pluvia & rore humefciant, Deutr. XXXII. 2. Ef. LV. 10. II. Medicamento sanante Sap. XVI. 12. cum melle recreante Ps. CXIX. 103. Quæ res cunctæ vim & virtutem suam, non tantum in usu sed & extra usum, actu primo, in se continent.

§. 10.

VII. A consecuturo incommodo. Quod si enim verbum Dei perpetuam & divinam virtutem in & secum non habeat, nihil differt à Seneca aut Epicleti dictis, quando hi de moribus, præmiis & panis æternis, de quiete conscientia, victoria de vitiis, *αυταρχεία* & axiomatibus aliis, virtuosi hominis, idem quod verbum Dei docent: hæc enim scripta patheticè proposita etiam sunt efficacia, sed tantum moraliter, habent enim virtutem homines ad hoc vel illud movendi & impellendi moralem, persuasibilem & externam, verbum verò Dei habet vim *σπυριταγωγίον* sive corda hominum convertendi realem, effectivam & internam,

§. 11.

Huc denique possent referri, verba A. C. Art. V. p. II. it. p. 429. & p. 581. Verum sufficiant hæc pro vindicatione sententiæ nostræ. Paucis nunc speciosiora Adversariorum argumenta perpendamus. Objiciunt autem I. verba Litanie nostræ: **Deinen Geist und Krafft zum Wort geben.** Verum Resp. quod hic verbi voce, ministerialis verbi dispensatio, sive externum actuale Exercitium h. e. externa verbi prædicatio & auscultatio intelligatur, in specie verò ut spiritus obsectorum, nimirum cordum hominum, non tam naturalem quam superadditam voluntarem repugnantiam removere dignetur.

§. 12.

II. Nonnullas nostrorum Theologorum duriores (uti videntur) locutiones. v. g. B. J. Brentii in Confess. Würtemb. Cap. de Evang. p. 407. ubi statuit. Evangelium cum literis tantum continetur, vel etiam voce pronuntiatur, sed extra suum legitimum u-

D

sup,

sum, per se non esse efficax: quæ verba referunt, & sua faciunt B. Balduinus Comm. in Ep. I. ad Thes. C. I. p. 1127. & Dannhæuerus in Hodol. Chr. Ph. I. p. 64. & 94. Sic & B. Brochmannus in System. Theol. Tom. I. Art. 2. Cap. 4. Quæst. 4. p. (m.) 86. inquit: Quamdiu Scriptura S. Soli papyro inscripta manet, non apta est, quæ hominis mentem illustret & voluntatem in melius mutet. Sed Resp. hæc verba intelligenda esse de efficacia in actu secundo spectata, quæ locum non habet extra usum auditus, lectionis, meditationis &c. ita ut extra usum non sit efficax (sive efficiens) actu licet extra eum sit efficax *potentiâ*.

§. 13.

III. Vis & potentia interna & inseparabilis, divinos, in cordibus hominum, effectus producendi, nemini nisi soli Deo competit. E. ea verbo minimè attribui licet. Resp. Hæc potentia soli Deo competit originaliter & independenter, verbo verò (uti supra monuimus) communicativè & dependenter.

§. 14.

IV. Quodcunque efficaciam habet tantùm instrumentalem, illi extra usum, efficacia agentis principalis non est indita: At verbum Dei efficaciam divinam habet tantùm instrumentalem; E. Resp. Neg. Min. aliud enim est *habere* efficaciam divinam instrumentalem, aliud *agere* instrumentaliter. Verbum divinum habet efficaciam divinam, non instrumentalem, sed eandem cum causa principali, licet non eodem modo, cum ea Spiritui insit originaliter & independenter, verbo verò communicativè, mysticè & vi ordinationis divinæ. Hinc terminus instrumentalis respectu verbi propriè non *habendi*, sed *agendi modum* innuit, agit autem vi communicata divinæ efficaciz, ceterum medium organicè, aut potius ut causa media.

§. 15.

V. Comparatur verbum in scriptura cum instrumentis inanimatis, ut eum *Malleo*, Jerem. XXII 29. cum *baculo sive virga pastorizia*, Psal. XXII 4. cum *sceptro* Ps. XLV. 7. &c. quæ instrumenta non nisi demùm in actu secundo, superveniente & elavante causa prin-

principali efficaciam effectui suo producendo, proportionatam obtinent, extra usum verò ejusmodi effectui proportionata ac sibi intimè unita efficacia, minimè pollent. Ergò & de verbo divino ita sentiendum, de similibus enim idem est Judicium. Resp. Verbum non solum cum instrumentis inanimatis sed & cum rebus animatis (uti §. 9. demonstravimus) comparatur. Dist. E. inter *modum operandi* & *actum operationis*. Quando verbum Dei comparatur igni, imbri, semini &c. modus operandi convenienter exprimitur. At si malleo, baculo & sceptro comparatur, præcisa speciali ratione operandi, solus efficientiæ actus delineatur.

§. 16.

VI. Instrumentum movere non potest, nisi ipsum motum; (causa enim secunda non agit, nisi mota à prima) E. & verbum ceu instrumentum moveri non potest, nisi ipsum motum, & per consequens potentiam movendi priusquam illud à spiritu S. movetur, in se non habet. Sed Resp. (1) Dist. inter instrumentum *passivum* & *cooperativum*, vel (quod ferè eodem recedit) inter instrumentum quod cum causa principali conjunctum non est, nisi in usu, v. g. securi, mallei, &c. & instrumentum quod causam principalem etiam extra usum sibi semper conjunctam habet, suppositio & virtute, qualia sunt membra corporis humani v. g. manus, pes, oculus &c. Verbum Dei non ad priorem, sed posteriorem classem instrumentorum referimus, tanquam Instrumentum (*ἐν πλάτῃ* ita dictum) quod semper etiam extra usum, spiritum S. suppositio & virtute, sibi conjunctum habet, adeoque non extrinsecam & supervenientem, sed intrinsecam sive insitam virtutem movendi, etiam extra usum in se continet. (2) Verbum Dei, cum non nisi per analogicam eminentiam instrumentis annumeretur, nulla nos cogit necessitas, axiomata philosophica de instrumentis artificialibus, inanimatis & passivis, *περὶ τῶς* loquentia, huic divina nostræ medio, in se vivo & semper animato, tam rigidè & scrupulosè applicare. Nam verbum Dei si *ἀνεπέλεος* loqui velimus non tam instrumentum est quàm medium, *ἐν πλάτῃ* & in sensu latiori igitur accipiendum est, quando Nostrates hæc appellatione utuntur.

D 2

§. 17.

VII. Si ad actionem miraculosam in instrumentis (sive stricte sive late ita dictis) requiritur elevatio, sequitur quoddam etiam in verbo requiratur. Atqui prius est E. & posterius. Min. probatur exemplo baculi Moysi, virgæ Aaronis &c. Resp. dist. inter instrumenta *merè naturalia* & *media supernaturalia*, illa indigent novo motu & elevatione nova, ad effectum novum, ultra propriam suam & naturalem virtutem producendum; hæc verò à primâ institutione & production sufficenti efficacîa, prædita sunt, nec indigent nova & peculiari aliquâ elevatione, ultra efficaciam ordinariam, jamdum ipsis inditam ad effectum supernaturalem producendum. Huc refer cætera similia Adversariorum ab instrumentis naturalibus petita v. g. musicalia organa pneumatica, quæ quasi mortua sunt, nisi ventu superveniente eaque inspirante vivificentur: his enim instrumentis naturalibus planè nullum est commercium cum nostro supernaturali medio.

VIII. Uti se habent Sacramenta, ita & verbum Dei se habet (ratio est quia verbum visibile & verbum audibile sunt media ejusdem virtutis utrumque enim ad divinos in cordibus hominum effectus producendos, institutum est) Atqui Sacramenta vim habent in actu secundo, E. & verbum Dei. Resp. Neg. Maj. Est, enim Elenchus parium, comparantur inter se quæ omnino dissimilitudinem habent. Sacramenta enim essentialiter consistunt in actione. Contra verò inauditum est, verbum Dei essentialiter consistere in actu meditationis, lectionis aut prædicationis. Ac tantùm quoque de adversariorum argumentis speciosioribus, Deo T. O. M. pro viribus concessis sit laus honor & gratiarum actio, sæculis nunquam determinandis.

F I N I S.

Ad
Nobilissimum atque Doctissimum
DN. JOS. HARRSCHIUM,
Disputationis Authorem.]

Quam gnauiter Musas coluisti, dulcis Amice!
En! Specimen praesens indicium esse potest.
Gratulor ex animo! coeptis Deus annuat opto!
Atque Velit Studiis addere Summa Tuis!

G. Michael Heber, D.
h. t. Acad. Rector.

Magna Dei Virtus, Virtus quoque maxima
Verbi,

Per *Verbum Dominus* cuncta patrare solet.
Mundum produxit *Verbo*, *saluatque* fideles
Verbo Virtutis, quod parat omne bonum.
Gratulor ergo *Tibi*, quod *Virtus* haec *Tibi* curae,
Hac sine nulla *salus*, hac duce *cuncta salus!*
Ex *bonitate Dei*, sis olim *Præco salutis*,
Per *Verbum*, doceas hoc & in *Aede sacrâ*,
Ex *Verbi* facias *Virtute salutis* opimos
Fructus, & veniat sic *Tibi* certa *salus!*

PRÆSES,
Johannes Deutschmann, D.
P.P. & Colleg. Theol. Senior.

E

De

DE Verbô dum verba facis non vanâ, docemur,
Quid valeant humeri, Josua docte, tui.
Det tibi sancta Trias, paria ut quoq; postea præstes,
Sic homini poteris gratus & esse Deo.

Caspar Löscher / D.
P. P. & Sup. General.

Harrschius aptatâ Scripturam lance salutis
Ponderat, & doctas mente recludit opes.
Sic juvat in studiis magno sub Præsede sissi,
Et ruere in patrii spemq; decusq; poli.

De efficacia Verbi divini eruditè
disputanti DN. HARRSCHIO
adgratulab. & benè ominab.

Phil. Ludov. Hannekenius, D.
P. P. & Consist. Assessor.

TE plures, HARRSCHI, nostrâ de pube secuti
Stent in conflictu pro pietate sacrô.
gratul. dedit

Joh. Georg. Neumannus,
D. & P. P.

Quid verbum Domini? nisi semen, malleus,
ignis;
HARRSCHIIUS illa docet: gratulor ex animo.
G. C. Kirchmajerus,
Orator. P. P. Acad. Senior.

Qua

Quævis divini, quæ rara potentia verbi,
Exponis doctâ, Factor amande, theſi.
Gratulor hos ausus, quos vis divina ſecundet,
Ædibus ut ſacris commoda mille ferant.

Christianus Röhrenſee /

Phil. Pract. P.P. & Elect. Alumn.
Ephorus.

Harrſchius ingenio placet, & melioribus annis
Se res divinas ſat didiciſſe probat.
Eufebie chartæ blandis obrutibus inſtat,
Quâ vim ſcripturis aſſerit egregiè.

Theodorus Daſſovius,

LL. OO. P.P.

UT flores, fœcunda arbor, quæis ſplendet in
hortis,

Praclaros fructus indigitare ſolent:

Sic quoque, mi HARRSCHI, dulces tua Muſa fa-
crata

Promittit fructus, magnaq; dona parat.

Ita

*Nobilisſimo atq; Doctiſſimo Dn. Harr-
ſchio de argumento ſubtili, ſubtili
ſum judicio diſputanti applaudebat*

J.C. Wichmanſhaufen,

Poet. P. P.

E 2

Numi-

Numinis afflatu conscripta oracula laudas,
Dogmata, quae tradunt, sunt sancto Flamine,
plena.

*Hinc bene perdocto calamo verbisq; tueris,
Hic quod Sermo Dei vivum sit Semen & Ignis.*

Georg. Frid. Schroeer,
Log. & Metaph, P. P.

Hoc specimen species non est speciosa laboris
Impensi studiis, sed cerebrosa magis.
Quapropter teneor sincero pectoris imo
Jam quoque gratari, *Vota* ferendo, TIBI:
Servet TE SUMMUS, custodiat atqve JEHOVA,
Quo semper possis *pace & honore* frui!

Hisce gratulab.

M. Abr. Hen. Deutschmann,
Facult. Philos. Adjunctus.
OPPONENS.

Ad

DOCTISSIMUM DISPUTATIONIS
AUTOREM.

Inferendum! *in*feros hostes Respublica sentit,
Qui mortem nocuis innocuisq; ferunt!
Et prope nil prater cruda arma, arma, arma so-
nantes,

Interitam Patria corpora, opesque petunt.

lusu-

*Insuper ipsa Lupos afflicta Ecclesia sentit,
Hinc servas Greges flumine Evangelii.
Hoc fac: his armis prosterne luposque, gregesque
Assere, quos Christus tradet sub inde tibi.
Sic magnus victor, tutusq; à dente luporum,
Atq; gregi gratus, grata brabea ferēs.*

f. amica manus

M. Jo. Henrici Feüßkingii,
Colleg. Phil. Assessoris.

Gratulor ex animo Doctrinam, doctior
HARRSCHI
Ut Tibi contingant optima quæq; precor.

*Sic gratulabatur prolixiori affectu
verbis paucissimis*

M. Jo. Christoph. Shlobig,
Schmideb. Sax. S. S. Theol. Stud.
OPPONENS.

Differens, quod magna Sacris insit Efficacia
Literis, favente summò Numine, ipse com-
probas:

Comprobas sic dona mentis docta, MI HARRSCHI,
publicè,

Comprobas intus latentes Gratiaë scintillulas.
Macte! Verbum prædicare Tu Dei ne desine;
Sed vocatus Auditori mille confer commoda,

E 3

Qvan.

Quando mox Jehova Dignum listet hinc Te Ec-
clesia

Crede, tunc replebis actu spem Paternis Laribus.

*Pegaseo calamo, amica tamen manu ac mente
apposuit optima quaevis apprecans*

Jo. Christianus Weidner/

Anneb. Saxo. OPPONENS.

SD geit it in de Welt / wenn Glic / Verstand / un
Döget/

Sick hübsch tho hope find / ahn idler Meenungs Duns /
So wert man uygefrische / ock bald in siener Jöget/

Dat man na Rohme strev't / um allent wat de Kunst
Jör Lohnung geven kan ; dartho gift **GOTT** sien Seegen/

So lange et man blift / ahn falsch un Hückelh /
Mit godem Böresaat un Mochte up sinen Wegen/

In itel Fründlichkeit van aller Falschheit sey.
Dat süe man helle nug / mien Fründ / an ju Exempel/

Van Jöget up het he dör Gades Gnaden Wardt/
De Dögenden bewähret / lict als een hillig Tempel.

Un kröhnt se **GOTT** in Hemm ; he let se wassen
starkt/

He wieset apenbahr dör siene flocke Spröcke/

De he geschreven hest. **GOTT** gev' em meldiglick
Een grot Gnaden Lohn / he segne siene Köffe/

Wet dat he eeten sekall int ewig Hemmelrick.

Mit dit hütschen Plat-düdschken Thügs/
wülle sienem goden Gründe Gades Gra-
de. Heyl un Seegen wünschken

M. Jac. Pet. Stephani,

abt Garding in Eyderstede.

Ex

EX animo studiis incumbit Theologiae
Harrschius & merito Doctorum pulpita scandit.
Doctrinae specimen magna cum laude daturus
Eximium. Voveo fortunet Spiritus almus!

*Hæc pauca Amico integerrimo gratu-
labundus apponere debuit*

Carolus Eberhartus Cadovius,
Auricâ-Frisius S.S.Theol.
Studiofus

Was ein unermüdeter Fleiß/ der beständig wird geübet/
Durch des Höchsten Gnaden-Hand/einsten zeigt und
von sich giebet/
Dessen hastu/werther Freund/hier ein solche Prob erwiesen/
Daß hierüber männiglich deinen Fleiß wird rühmen müße
sen.

Wer nur aus der Musen Zahl/ wird belieben durch zu gehen/
Was du hier geschrieben hast/der wird müssen frey gestehen/
Daß alhier ganz hell und klar/und in Kürze bezugetet/
Dieses was bey dieser Zeit/vielen so viel Wädh erreget.
Schau Apollo krönt dich nun/Phobus wil dich ist umbfang
gen/

Pallas selbst preiset dich/sa die Musen mit Verlangen
Ruffen dir/D werther Freund/komm und laß dich bey uns
nieder/

Höre wie zu deiner Ehr/iezt erklingen unsre Lieder.
Doch ich lasse dieses tezt/weil die Sache selbst zugeden/
Und daher ein Überfluß sie mit Worten zu belegen/
Wittenberg hat deinen Fleiß/deine dir verliehne Gaben/
Deinen wohlverdienten Ruhm/ Wolkenhoch bereits erha
ben.

Ja die Tugend selbst wil deinen Ruhm allda erheben/
Weilen du zu ihrem Dienst dich ganz eigen hast ergeben.
Und dahero muß nunmehr selbst die Wahrheit frey gesehen/
Dass sie von dem Tugend Pfad/ dich niemahl abweichen se-
hen.

Fahre fort / mein werther Freund / solchen Wandel fort zu
föhren/

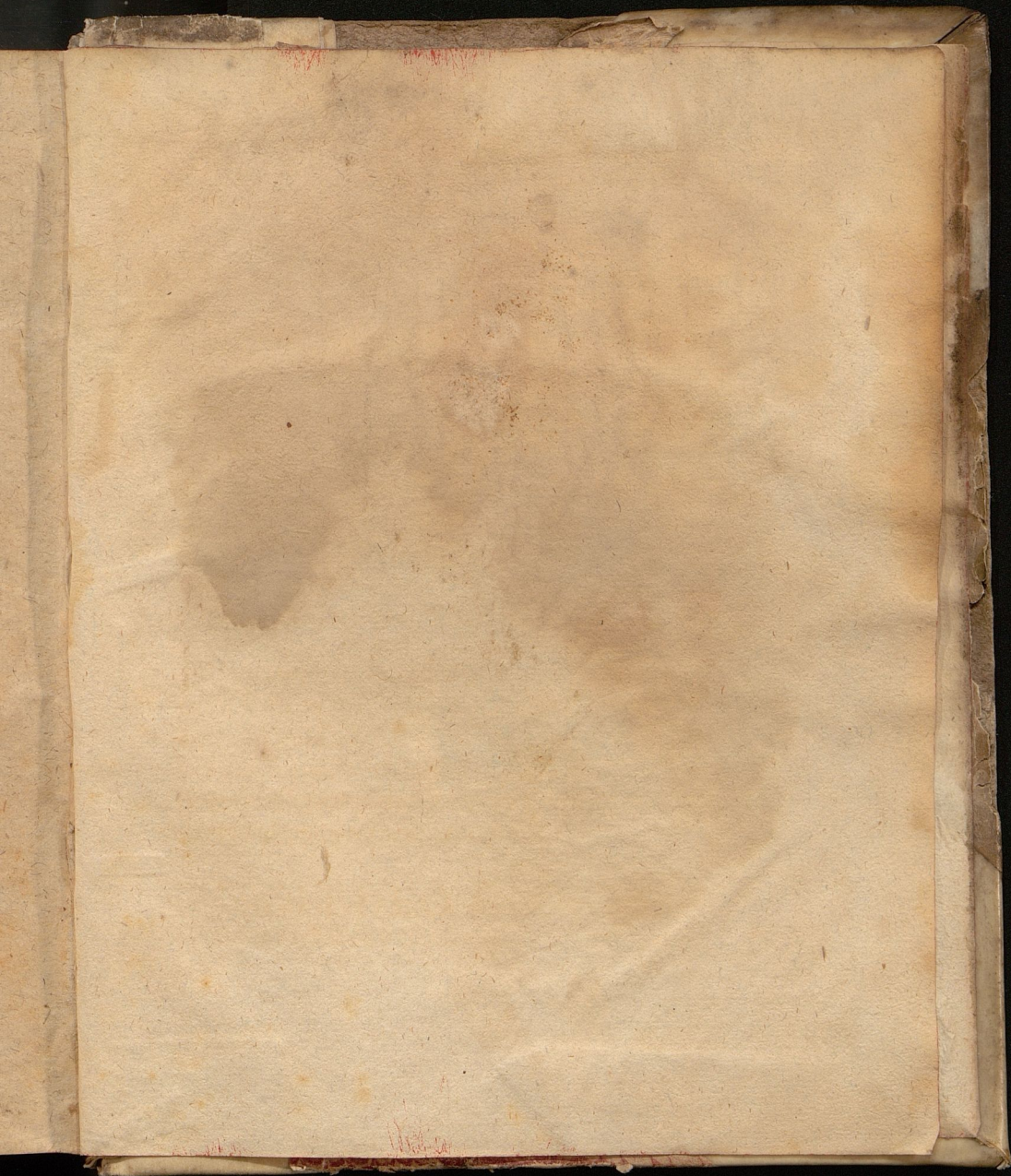
Sehe deines Eyfers Fleiß immerfort in dem Studieren/
Diss hierauff die süsse Frucht deiner Arbeit dich erfreue/
Und der edle Tugend Lohn dir nach Würden angebede.

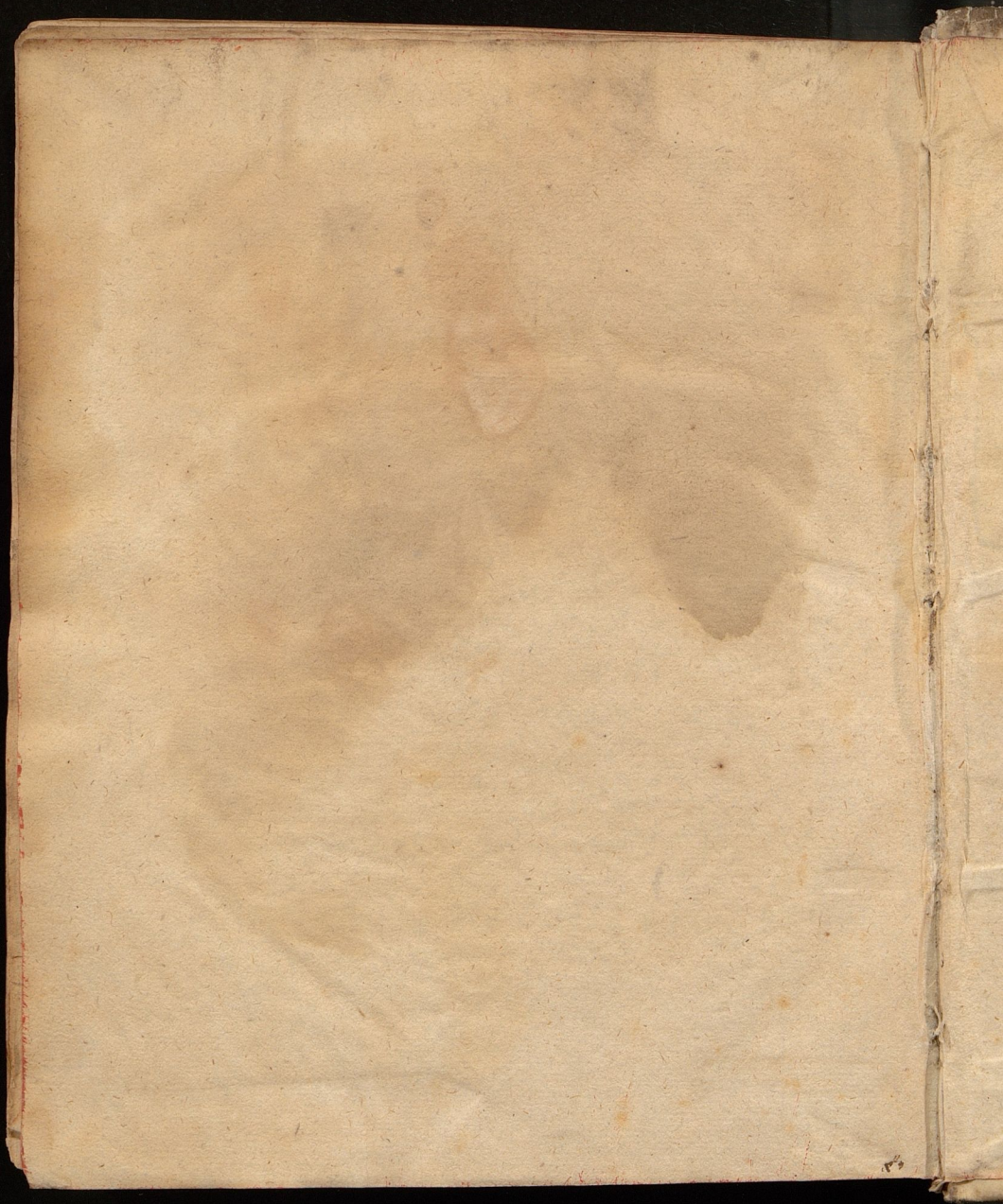
Aus schuldigem Obliegen setze dem Herrn Authori
als seinem hochwerthesten Freund u. Vönnner / zu dessen
Preiswürdigst elaborirten
von alhiefig. Weltberühmten Professoribus,
insonderheit aber von gesambter Theo-
logischen Facultät/ belobten
Auch zu dessen immerwährenden Ruhm mit
beygesetzten Carminibus gratulatoriis
beehrten

Specimine Academico, dieses wenige

Christian Schmid,
Rhomburg, Sax. SS. Th. St.

153094
AB 153 094

56

VD77

19.

2. D. B. V. 7.
DISPUTATIO THEOLOGICA.
DE
**EFFICACIA VERBI
DIVINI, IN ACTU
PRIMO.**

Quam
In Illustri ad Albim Academia
SUB PRÆSIDIO

Viri Summè Reverendi, Magnifici, Excellentissimi atq. Amplissimi
DN. JOH. DEUTSCHMANNI,
Doctoris consummatissimi, Prof. Primarii
perquam meritissimi, Collegii Theologici Senioris maxi-
mè venerandi, atqve Templi Academici Præpositi vigilan-
tissimi, nec non Alumnorum Electoralium Ephori gravissimi.
Theologi de universa Christi Ecclesia, summâ meritorum
laude, dudum longèqve. Celeberrimi.

*DN. Patroni, Præceptoris atq. Studiorum suorum Promotoris, piò obse-
quio, observantiâ, omnique filiali amoris & honoris cultu, Parentis loco,
avertentium devotissimè ac sanctissimè colendi, devenerandi.*

Publico Eruditorum examini subijciet

A U C T O R
JOSUA HARRSCHIUS. F. S.

In Auditorio Majori,
Die May, Anno M.DC. XCV.

WITTENBERGÆ, Typis CHRISTIANI SCHRÖDTERI, Acad. Typ.

